

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI**

TOSHKENT DAVLAT TIBBIYOT UNIVERSITETI

«TASDIQLAYMAN»

Toshkent davlat tibbiyot universiteti
rektori Sh.A.Boymuradov

20 25 yil « 09 » 08

Ro'yxatga olindi:

№ Bakalavriat

D.-60910200-1.03; M.-60410800-1.08;

OHI-60910600-1.03; FT.-60910800-1.03;

TP.-60910400-1.03; BM.-60711100-1.02

DINSHUNOSLIK

O'QUV (MODUL) DASTURI

(barcha ta'lim yo'nalishlari uchun)

Fan/Modul kodi		O'quv yili	Semestr	ECTS-Kreditlar
DIN1104		2025/2026	1-2	4
Fan/Modul turi		Ta'lim tili		Haftadagi dars soatlari
Majburiy		O'zbek/rus/ingliz		4
1.	Fan/Modul nomi	Auditoriya mashg'ulotlar (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Dinshunoslik	60	60	120
2.	I. Fanning/Modulning mazmuni Dinshunoslik turli dinlar, diniy institutlar, urf-odatlar va muqaddas matnlarning tarixiy, falsafiy va ijtimoiy mohiyati haqidagi fan bo'lib, unda, diniy matnlarning mohiyatini tushunish, diniy bilimlardan inson qalbining pokligini ta'minlash maqsadida foydalanish, shuningdek diniy e'tiqod bilan bir qatorda amaldagi konstitutsion boshqaruv tizimini hurmat qilish va qonun ustuvorligini ta'minlash madaniyatini shakllantirish o'rganiladi. Dinshunoslik fani barcha soha mutaxassislarining iymon butligi, vijdon pokligini ta'minlashga, dunyoviy va diniy bilimlarning mutanosibligiga erishish, yurt tinchligini saqlashda dahldorlik tuyg'sini shakllantirishga xizmat qiladi. 1.1. Fanni/Modulni o'qitishdan maqsad – talaba-yoshlar tafakkurida dinning mohiyati, dunyoning diniy manzarasi, diniy va falsafiy qarashlarning o'zaro bog'liqligi, globallashtirish jaryonlarida diniy mutaassiblik, aqidaparastlik, ekstremizm va terrorizmning davlat va jamiyat xavfsizligiga salbiy ta'sirini bilish va unga qarshi kurashishda nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat. 1.2. Fanning/Modulning vazifalari – diniy ta'limotlarning tarixi va rivojlanish bosqichlarini o'rganish, dinning asl mazmuni bilan uning soxta talqinlarini farqlash malakasini shakllantirish; diniy mutaassiblik va aqidaparastlikning mazmunini tushuntirish va unga qarshi kurashda egallangan nazariy bilimlarni amaliy hayotda qo'llash, ekstremizm va terrorizmning paydo bo'lish sabablarini aniqlash va uning oqibatlarini ijtimoiy-falsafiy jihatdan tahlil qilish; diniy va dunyoviy jarayonlarga tanqidiy tafakkur nuqtai nazardan yondashuvni shakllantirish; talabaning mustaqil ta'lim olish jarayonida din tarixi, milliy va dunyoviy dinlar rivoji, diniy qadriyatlar haqida egallangan bilimlardan amaliyotda foydalanish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat. II. Fan/Modul o'qitilishining natijalari Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: dinning mohiyati, jamiyat va shaxs hayotidagi o'rni, diniy e'tiqodga ega bo'lgan insonlar dunyoni qanday tushunishlari, dunyoviy va diniy bilimlarning mutanosibligi, din va fanning o'zaro aloqasi, diniy va dunyoviy ta'limning maqsadlari <i>haqida tasavvurga ega bo'lishi (bilim);</i>			

• dinshunoslik fanini o'rganish orqali talabalar turli dinlarning mohiyati, ularning urf-odatlar va e'tiqodlari orasidagi farq va umumiylik, diniy va dunyoviy bilimlarning insonlarning bag'rikengligi va o'zaro hurmatini tarbiyalashdagi o'rni, milliy va jahon dinlari, e'tiqodlari va urf odatlari, an'analari, diniy-axloqiy g'oyalarning tahlili, dinshunoslik asosiy tushunchalari xudo, payg'ambarlar, inson, taqdir, oxirat, iymonning mohiyati, buddaviylik dini tarixi va inson tarbiyasiga oid g'oyalari, xristian dini g'oyalarining insonning ma'naviy va axloqiy kamolotini tarbiyalashdagi roli, islomning sunniylik, shialik va xavorijlar yo'nalishlarining mohiyati, kalom ilmining shakllanishi va tasavvuf ta'limotining mohiyatini ***bilishi va ulardan foydalana olishi (ko'nikma)***;

• sekularlashuv jarayonlari tushunish, turli dinga ishonuvchilar va ishonmaydiganlar bilan umumiy murosa qilish, ular bilan muloqot qilish madaniyati; din nomi bilan sun'iy bog'langan ma'naviy tahdidlar, axborot xurujlariga qarshi kurashish ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak (malaka)***.

III. Asosiy nazariy qism

3.1. Ma'ruza mashg'ulotlari mavzulari ro'yxati:

1-mavzu. Dinshunoslik fanining predmeti, maqsadi va vazifalari.

Din ijtimoiy ong shakli, turmush tarzi, tafakkur uslubi va ma'naviy qadriyat sifatida. Dinni o'rganuvchi fan sohalari: dinshunoslik, din falsafasi, teologiya, teosofiya. Dinshunoslikning fan sifatida shakllanishi, uning predmeti, funksiyalari, kategoriyalari. Dinning mohiyati. Dindorlik va taqvodorlikning o'zaro aloqasi va farqi. Dinning strukturasi va funksiyalari. Dinning turlari: politeizm, monoteizm va genoteizm. Dinlarning tarixiy shakllari: ibtidoiy din, milliy dinlar va jahon dinlari. Dinning jamiyat va shaxs ma'naviyati yuksalishi, komil insonni tarbiyalashdagi ahamiyati.

2-mavzu. Milliy dinlar.

Milliy dinlarning ta'rifi. Hindiston milliy dinlari: vedalar, upanishada, braxmanizm va hinduilik. Jaynizm va sikhizm ta'limotlari. Xitoy milliy dinlari: konfutsizm va daosizmning mohiyati. Yapon milliy dini sintoizmning paydo bo'lishi va rivojlanishi. Yahudiylik milliy dinining tarixi, muqaddas matnlari, teologik asoslari va marosimlari. Tangrichilik e'tiqodi va zardushtiylik ta'limotining mohiyati. Avesto muqaddas manbasidagi g'oyalarning tarbiyaviy ahamiyati. Milliy dinlarning milliy ong va milliy o'z o'zini anglashdagi o'rni.

3-mavzu. Buddizm dini tarixi va asosiy g'oyalari.

Buddaviylikning jahon dini sifatidagi maqomi. Buddaviylikning paydo bo'lish tarixi va uning asoschisi. Tripitaka buddaviylikning muqaddas manbasi. Buddabiylilik talimotlarida olam va inson haqidagi g'oyalar. Maxayana, nixayana, lamaizm va dzen buddaviylik ta'limotlari. Buddaviylikning Markaziy Osiyo kirib kelishi. An'anaviy buddaviylikning rivojlanishi. Chan buddizmning madaniy hayotga ta'siri. Modern buddaviylikning o'ziga xos xususiyatlari. Global buddaviylik va uning yo'halishlari. Buddabiylilik g'oyalarining tarbiyaviy ahamiyati.

4-mavzu. Xristian dini tarixi va asosiy g'oyalari.

Xristianlikning jahon dini sifatidagi maqomi. Xristianlikning paydo bo'lishi va tarqalishi. Xristianlikning muqaddas kitobi. Xristianlikning ta'limoti, marosimlari va bayramlari. Xristianlikning asosiy yo'nalishlari: katolitsizm g'oyalarining o'ziga xos

xususiyatlari. Pravoslavlik dinining mohiyati. Protestantlik dinining shakllanishi va rivojlanishi. O‘zbekistonda xristian dinining tarixi va hozirgi zamon. Xristian dinida inson tarbiyasiga oid g‘oyalarning ijtimoiy ahamiyati.

5-mavzu. Islom dini tarixi va mohiyati.

Islom dinining paydo bo‘lishidagi ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy va madaniy sharoitlar. Islomgacha bo‘lgan diniy e‘tiqod va tasavvurlar. Xaniflar harakati. Arabiston yarim orolidagi diniy manzara. Islom dini muqaddas manbalari. Tafsir ilmi. Islom dini ta‘limoti. Islomda amallar tasnifi. Movarounnahrda islom dinining tarqalishi va madrasa ta‘limi shakllanishining ijtimoiy madaniy hayotga ta‘siri. Hozirgi davrda islom sivilizatsiyasining ahamiyati.

6-mavzu. Islom dini manbalari, aqidaviy maktablari va ularning hozirgi davrdagi ahamiyati.

Qur‘on, hadis, fiqh, aqida ilmlarining shakllanish tarixi. Qur‘on, sura va oyat tushunchalarining ma‘nosi, qur‘onshunoslikning shakllanishi va rivojlanishi. Hadis tushunchasining mohiyati, hadislarning turlari va tasnifi. Buyuk muhaddislarning hayoti va ijodi. O‘zbekistonda hadisshunoslikning rivoji. Sunniylik va Shialik yo‘nalishlarining paydo bo‘lishi va ular e‘tiqodidagi farqlar. Moturidiylik va ash‘ariylik maktablari. Kalom falsafasi. Esxatologiyaning mohiyati: qiyomat va oxirat dunyosi. Noan‘anaviy e‘tiqodlar: xorijiya, mu‘taziliya, qarmatiya harakatlari.

7-mavzu. Islom fiqhiy maktablari.

Ilk islomiy fiqhiy maktablarining shakllanish tarixi va ularning tasnifi. Hanafiya, molikiya, shofe‘iya, xanbaliya mazhablarining asosiy g‘oyalari va fiqhiy dalillash metodlari. Shariat kategoriyalari: halol, mandub, muboh, makruh, harom. Qozi mahkamalarining islom huquqini ta‘minlashdagi o‘rni. O‘rta asrlarda fiqh ilmining rivojlanishida Movarounnahr faqihlarining o‘rni. Burhoniddin Marg‘inoniyning “Al Hidoya” asarining fiqh ilmi rivojidagi ahamiyati.

8-mavzu. Tasavvuf ta‘limotining Sharq madaniyatiga ta‘siri.

Tasavvuf ta‘limotining shakllanish tarixi, mohiyati va asosiy g‘oyalari. Tasavvuf ta‘limotida Qur‘ondagi nafs tarbiyasi, zuhd va zohidlikka oid g‘oyalarining rivojlantirilishi. Tasavvuf ta‘limotida ilohiy ishq g‘oyasining mohiyati. Ilk tasavvuf adabiyotlarining talqini. Islomda avliyo tushunchasining sharhi. Yusuf Hamadoniy ta‘limoti, Kubroviya, Yassaviya va Naqshbandiya tariqatlarining ijtimoiy ahamiyati. Tasavvufning badiiy adabiyotga ta‘siri. Tasavvufda ruhiy tarbiya bosqichlari va maqom. Zamonaviy tasavvuf tariqatlari.

9-mavzu. Islom qadriyatlari va ma‘rifatining hozirgi davrdagi ahamiyati.

Islom dinida ijtimoiy tenglik, adolat, bag‘rikenglik va vatanparvarlik g‘oyalarining mohiyati. Islom inson huquqlari haqida. Shariat muxofazasidagi besh qadriyat: din, hayot, aql, mulk va nasl. Islomda atrof muhitni muhofaza qilishning ustuvor yo‘nalishlari. Islom dini nikoh va oilaviy munosabatlar, er-xotinning huquq va majburiyatlari haqida. Islomda ota-onalarga hurmat va farzand tarbiyasidagi mas‘uliyat g‘oyalari. Islom dini axloqiy qadriyatlar haqida. Islomda do‘stlik, o‘zaro hurmat va sog‘lom turmushning targ‘iboti. Islomda fan va ta‘lim, madaniyat va san‘atga munosabat. Islom manbalarida tinchlik, yaxshi qo‘shnichilik va ilm ma‘rifatning talqini. Islom arxitekturasi. Makka va Madina shaharlaridagi muqaddas qadamjolar va ibodat

marosimlari. Islom dinining jahon sivilizatsiyasi rivojidadagi o'rnini. XXI asrda O'zbekiston ulamolari tomonidan tinchlik, ilm-ma'rifat va bag'rikenglikka oid adabiyotlar tahlili.

10-mavzu. Yangi diniy ta'limotlar va sektalar.

Yangi diniy harakatlar paydo bo'lishining sabablari va yo'nalishlari. Bahoiylik va qodiyoniylik (ahmadiylik) harakatlari. Xalqaro Krishnani anglash jamoasi va baxshillochilar jamoasining maqsadlari. Yangi xristianlik harakatlarining yo'nalishlari. O'zbekistonda faoliyati kuzatilgan norasmiy diniy jamoalarning faoliyati. Sekta tushunchasining mohiyati va uning yo'nalishlari. Cherkov va sekta faoliyatidagi farqlar. Zamonaviy diniy sektalar va ularning barqaror taraqqiyot maqsadlariga salbiy ta'siri.

11-mavzu. Kiber makonda din. Missionerlik va prozelitizmning ijtimoiy siyosiy xavfi.

Kiber makon, kiber zo'ravonlik (cyberbullying), kiber xavfsizlik tushunchalarining mohiyati. Internet saytlari va ijtimoiy tarmoqlarda faoliyat yurituvchi ekstremistik jamoa va shaxslarning ijtimoiy hayotga salbiy ta'siri. Hozirgi davrda virtual diniy ekstremizm va terrorizmga qarshi kurashda xalqaro kuchlarni birlashtirishning ahamiyati. Missionerlik va prozelitizm tushunchasining mohiyati va rivojlanish bosqichlari. Xalqaro missionerlik tashkilotlarining faoliyati yo'nalishlari, ularning targ'ibot usullari. Missionerlik targ'iboti usul va vositalarning zamonaviylashuvi. Diniy manipulyasiyaning inson ongiga ta'siri. Kiber makonda missionerlik va prozelitizmning ma'naviy barqarorlikga tahdidi hamda ularni bartaraf etishning mexanizmlari. Kiber xavfsizlik usullari.

12-mavzu. Diniy fanatizm, ekstremizm, fundamentalizm, terrorizmning tarixi va ularning hozirgi davrda xavfsizlikga tahdidi.

Diniy fanatizm, ekstremizm, fundamentalizmning tarixi va rivojlanish bosqichlari. Markaziy Osiyo mintaqasida faoliyati kuzatilgan diniy ekstremistik harakatlarning maqsadlari. Terrorizmning mohiyati va uning shakllari. Din niqobidagi terrorizm amaliyotining oqibatlari. Xalqaro diniy terroristik guruhlar – al-Qoida, Ixvanul muslimin, ISHID, Boko xaram, tolibonlar tashkilotlarining xavfsizlikga tahdidi. O'zbekistonda sodir etilgan terroristik harakatlar va ularning barqaror taraqqiyotga ta'siri. Turkiston islom harakati, akromiylar, soxta salafiylik, vahobiylik, xizbut tahrir va nurchilik harakatlarining paydo bo'lish tarixi, ularga islom tashkilotlari va musulmon ulamolari tomonidan berilgan raddiyalar. O'zbekistonda radikal oqimlarga qarshi kurashning yo'nalishlari va huquqiy asoslari.

13- mavzu. O'zbekistonda faoliyat yurituvchi diniy tashkilotlar. Xalqaro diniy tashkilotlar faoliyatining tarixi va ularning barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishdagi ahamiyati.

Sovet O'zbekistonida dinga munosabatning asosiy jihatlari. O'zbekiston musulmonlar idorasining tashkil etilish tarixi va ahamiyati. Xalqaro islom sivilizatsiyasi markazi va Imom Buxoriy xalqaro ilmiy tadqiqot markazi faoliyatining maqsadi va vazifalari. Diniy tashkilotlarning zamonaviy dunyoviy me'yorlarga moslashuvi va jamiyat barqarorligini ta'minlashdagi o'rnini. O'zbekiston Prezidentining BMTning 72 sessiyasida diniy bag'rikenglik rezolyusiyasini qabul qilish haqidagi taklifining ijtimoiy siyosiy ahamiyati. Dunyo mamlakatlari va O'zbekiston konstitutsiyasida vijdon erkinligi huquqining mohiyati. O'zbekistonda vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar haqidagi

qonunning qabul qilinishi tarixi va uning ahamiyati. Vijdon va e'tiqod erkinligi tushunchalarining ta'rif. Diniy ta'limotlarning vijdon erkinligiga munosabati. Konfessiya tushunchasining mohiyati. O'zbekistonda faoliyat yurituvchi diniy konfessiyalarning tasnifi va confessional jarayonlarning asosiy yo'nalishlari. Davlat va din munosabatlarini tartibga solishning tiplari. (Identifikatsion, separatsion va kooperatsion modellar).

Xalqaro diniy tashkilotlar faoliyatining yo'nalishlari. Islom hamkorlik tashkiloti, islom konferensiyasi tashkiloti, fan, ta'lim va madaniyat bo'yicha islom tashkiloti. Arab davlatlari ligasining maqsadi. Islomiy banklar faoliyatining yo'nalishlari. Global terrorizmga qarshi global hamkorlikning yo'nalishlari. BMTning global antiterror strategiyasining asosiy yo'nalishlari: terrorizmning tarqalishiga qarshi qaratilgan choratadbirlar, inson huquqlari va qonun ustuvorligiga umumiy hurmatni ta'minlash. Shanxay hamkorlik tashkiloti va mintaqaviy antiterror tuzulmasi faoliyatining yo'nalishlari. O'zbekistonning terrorizmga qarshi kurash tajribasi. O'zbekistonda «Jaholatga qarshi ma'rifat» g'oyasining diniy terrorizmga qarshi kurashdagi ahamiyati. Geosiyosiy jarayonlarda din omili. Xalqaro tashkilotlarning terrorizmga qarshi kurashining barqaror taraqqiyotni ta'minlashdagi roli.

14- mavzu. Insonning huquq va erkinliklari.

“Inson”, “fuqaro”, “shaxs”, “indivud”, “sub'ekt” tushunchalarining mazmun mohiyati, ularning qonuniylik holati bilan chambarchas bog'liqligi. Shaxsning huquqiy maqomi tushunchasi: tarkibi va turlari. Fuqaroning maqomi, uning davlat bilan huquqiy aloqasi. Inson huquqlarining umumiy tavsifi va mazmuni. Shaxsiy huquq va erkinliklarning mazmuni va mohiyati. Siyosiy huquqlarning tarkibi, tushunchasi va turlari. Ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy huquqlarning tushunchasi, tarkibi, turlari. Ayol huquqlari va ularning rivojlanish tarixi. Ayollarga nisbatan diskriminatsiyaning har qanday shakllariga barham berish. Gender tengligini ta'minlash masalasi.

15-mavzu. Sog'liqni saqlash tizimida inson huquqlari va erkinliklarining ta'minlanishi.

Sog'liqni saqlash huquqining asoslari. Sog'liqni saqlash huquqi va boshqa inson huquqlarining o'zaro bog'liqligi. Sog'liqni saqlash huquqini kamsitilishiga yo'l qo'ymaslik tamoyili. Sog'liqni saqlash huquqining xalqaro va milliy huquqiy me'yorlari. Sog'liqni saqlash huquqini ta'minlanishning asosiy tamoyillari: javobgarlik, tenglik va kamsitilmaslik, ishtirok etish. Sog'liqni saqlash huquqining muhim tarkibiy qismlari.

IV. Seminar mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar.

1-mavzu. Dinshunoslik fanining predmeti, maqsadi va vazifalari.

Din ijtimoiy ong shakli, turmush tarzi, tafakkur uslubi va ma'naviy qadriyat sifatida. Dinni o'rganuvchi fan sohalari: dinshunoslik, din falsafasi, teologiya, teosofiya. Dinshunoslikning fan sifatida shakllanishi, uning predmeti, funksiyalari, kategoriyalari. Dinning mohiyati. Dindorlik va taqvodorlikning o'zaro aloqasi va farqi. Dinning strukturasi va funksiyalari. Dinning turlari: politeizm, monoteizm va genoteizm. Dinlarning tarixiy shakllari: ibtidoiy din, milliy dinlar va jahon dinlari. Dinning jamiyat va shaxs ma'naviyati yuksalishi, komil insonni tarbiyalashdagi ahamiyati.

2-mavzu. Milliy dinlar.

Milliy dinlarning ta'rifi. Hindiston milliy dinlari: vedalar, upanishada, braxmanizm va hinduilik. Jaynizm va sikhizm ta'limotlari. Xitoy milliy dinlari: konfutsizm va daosizmning mohiyati. Yapon milliy dini sintoizmning paydo bo'lishi va rivojlanishi. Yahudiylilik milliy dinining tarixi, muqaddas matnlari, teologik asoslari va marosimlari. Tangrichilik e'tiqodi va zardushtiylilik ta'limotining mohiyati. Avesto muqaddas manbasidagi g'oyalarning tarbiyaviy ahamiyati. Milliy dinlarning milliy ong va milliy o'z o'zini anglashdagi o'rni.

3-mavzu. Buddizm dini tarixi va asosiy g'oyalari.

Buddaviylilikning jahon dini sifatidagi maqomi. Buddaviylilikning paydo bo'lish tarixi va uning asoschisi. Tripitaka buddaviylilikning muqaddas manbasi. Buddabiylilik talimotlarida olam va inson haqidagi g'oyalar. Maxayana, nixayana, lamaizm va dzen buddaviylilik ta'limotlari. Buddaviylilikning Markaziy Osiyoda kirib kelishi. An'anaviy buddaviylilikning rivojlanishi. Chan buddizmning madaniy hayotga ta'siri. Modern buddaviylilikning o'ziga xos xususiyatlari. Global buddaviylilik va uning yo'halishlari. Buddabiylilik go'yalarining tarbiyaviy ahamiyati.

4-mavzu. Xristian dini tarixi va asosiy g'oyalari.

Xristianlikning jahon dini sifatidagi maqomi. Xristianlikning paydo bo'lishi va tarqalishi. Xristianlikning muqaddas kitobi. Xristianlikning ta'limoti, marosimlari va bayramlari. Xristianlikning asosiy yo'nalishlari: katolitsizm g'oyalarining o'ziga xos xususiyatlari. Pravoslavlik dinining mohiyati. Protestantlik dinining shakllanishi va rivojlanishi. O'zbekistonda xristian dinining tarixi va hozirgi zamon. Xristian dinida inson tarbiyasiga oid g'oyalarning ijtimoiy ahamiyati.

5-mavzu. Islom dini tarixi va mohiyati.

Islom dinining paydo bo'lishidagi ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy va madaniy sharoitlar. Islomgacha bo'lgan diniy e'tiqod va tasavvurlar. Xaniflar harakati. Arabiston yarim orolidagi diniy manzara. Islom dini muqaddas manbalari. Tafsir ilmi. Islom dini ta'limoti. Islomda amallar tasnifi. Movarounnahrda islom dinining tarqalishi va madrasa ta'limi shakllanishining ijtimoiy madaniy hayotga ta'siri. Hozirgi davrda islom sivilizatsiyasining ahamiyati.

6-mavzu. Islom dini manbalari, aqidaviy maktablari va ularning hozirgi davrdagi ahamiyati.

Qur'on, hadis, fiqh, aqida ilmlarining shakllanish tarixi. Qur'on, sura va oyat tushunchalarining ma'nosi, qur'onshunoslikning shakllanishi va rivojlanishi. Hadis tushunchasining mohiyati, hadislarning turlari va tasnifi. Buyuk muhaddislarning hayoti va ijodi. O'zbekistonda hadisshunoslikning rivoji. Sunniylilik va Shialik yo'nalishlarining paydo bo'lishi va ular e'tiqodidagi farqlar. Moturidiylilik va ash'ariylilik maktablari. Kalom falsafasi. Esxatologiyaning mohiyati: qiyomat va oxirat dunyosi. Noan'anaviy e'tiqodlar: xorijiyah, mu'taziliyah, qarmatiyah harakatlari.

7-mavzu. Islom fiqhiy maktablari.

Ilk islomiy fiqhiy maktablarining shakllanish tarixi va ularning tasnifi. Hanafiya, molikiya, shofe'iyah, xanbaliyah mazhablarining asosiy g'oyalari va fiqhiy dalillash metodlari. Shariat kategoriyalari: halol, mandub, muboh, makruh, harom. Qozi mahkamalarining islom huquqini ta'minlashdagi o'rni. O'rta asrlarda fiqh ilmining

rivojlanishida Movarounnahr faqihlarining o'rne. Burhoniddin Marg'inoniyning "Al Hidoya" asarining fiqh ilmi rivojidagi ahamiyati.

8-mavzu. Tasavvuf ta'limotining Sharq madaniyatiga ta'siri.

Tasavvuf ta'limotining shakllanish tarixi, mohiyati va asosiy g'oyalari. Tasavvuf ta'limotida Qur'ondagi nafs tarbiyasi, zuhd va zohidlikka oid g'oyalarining rivojlantirilishi. Tasavvuf ta'limotida ilohiy ishq g'oyasining mohiyati. Ilk tasavvuf adabiyotlarining talqini. Islomda avliyo tushunchasining sharhi. Yusuf Hamadoniy ta'limoti, Kubroviya, Yassaviya va Naqshbandiya tariqatlarining ijtimoiy ahamiyati. Tasavvufning badiiy adabiyotga ta'siri. Tasavvufda ruhiy tarbiya bosqichlari va maqom. Zamonaviy tasavvuf tariqatlari.

9-mavzu. Islom qadriyatlari va ma'rifatining hozirgi davrdagi ahamiyati.

Islom dinida ijtimoiy tenglik, adolat, bag'rikenglik va vatanparvarlik g'oyalarining mohiyati. Islom inson huquqlari haqida. Shariat muxofazasidagi besh qadriyat: din, hayot, aql, mulk va nasl. Islomda atrof muhitni muhofaza qilishning ustuvor yo'nalishlari. Islom dini nikoh va oilaviy munosabatlar, er-xotinning huquq va majburiyatlari haqida. Islomda ota-onalarga hurmat va farzand tarbiyasidagi mas'uliyat g'oyalari. Islom dini axloqiy qadriyatlar haqida. Islomda do'stlik, o'zaro hurmat va sog'lom turmushning targ'iboti. Islomda fan va ta'lim, madaniyat va san'atga munosabat. Islom manbalarida tinchlik, yaxshi qo'shnichilik va ilm ma'rifatning talqini. Islom arxitekturasi. Makka va Madina shaharlaridagi muqaddas qadamjolar va ibodat marosimlari. Islom dinining jahon sivilizatsiyasi rivojidagi o'rne. XXI asrda O'zbekiston ulamolari tomonidan tinchlik, ilm-ma'rifat va bag'rikenglikka oid adabiyotlar tahlili.

10-mavzu. Yangi diniy ta'limotlar va sektalar.

Yangi diniy harakatlar paydo bo'lishining sabablari va yo'nalishlari. Bahoiylik va qodiyoniylik (ahmadiylik) harakatlari. Xalqaro Krishnani anglash jamoasi va baxshillochilar jamoasining maqsadlari. Yangi xristianlik harakatlarining yo'nalishlari. O'zbekistonda faoliyati kuzatilgan norasmiy diniy jamoalarning faoliyati. Sekta tushunchasining mohiyati va unung yo'nalishlari. Cherkov va sekta faoliyatidagi farqlar. Zamonaviy diniy sektalar va ularning barqaror taraqqiyot maqsadlariga salbiy ta'siri.

11-mavzu. Kiber makonda din. Missionerlik va prozelitizmning ijtimoiy siyosiy xavfi.

Kiber makon, kiber zo'ravonlik (cyberbullying), kiber xavfsizlik tushunchalarining mohiyati. Internet saytlari va ijtimoiy tarmoqlarda faoliyat yurituvchi ekstremistik jamoa va shaxslarning ijtimoiy hayotga salbiy ta'siri. Hozirgi davrda virtual diniy ekstremizm va terrorizmga qarshi kurashda xalqaro kuchlarni birlashtirishning ahamiyati. Missionerlik va prozelitizm tushunchasining mohiyati va rivojlanish bosqichlari. Xalqaro missionerlik tashkilotlarining faoliyati yo'nalishlari, ularning targ'ibot usullari. Missionerlik targ'iboti usul va vositalarning zamonaviylashuvi. Diniy manipulyasiyaning inson ongiga ta'siri. Kiber makonda missionerlik va prozelitizmning ma'naviy barqarorlikga tahdidi hamda ularni bartaraf etishning mexanizmlari. Kiber xavfsizlik usullari.

12-mavzu. Diniy fanatizm, ekstremizm, fundamentalizm, terrorizmning tarixi va ularning hozirgi davrda xavfsizlikga tahdidi.

Diniy fanatizm, ekstremizm, fundamentalizmning tarixi va rivojlanish bosqichlari. Markaziy Osiyo mintaqasida faoliyati kuzutilgan diniy ekstremistik harakatlarning maqsadlari. Terrorizmning mohiyati va uning shakllari. Din niqobidagi terrorizm amaliyotining oqibatlari. Xalqaro diniy terroristik guruhlar – al-Qoida, Ixvanul muslimin, ISHID, Boko xaram, tolibonlar tashkilotlarining xavfsizlikga tahdidi. O‘zbekistonda sodir etilgan terroristik harakatlar va ularning barqaror taraqqiyotga ta’siri. Turkiston islom harakati, akromiylar, soxta salafiylik, vahobiylik, xizbut tahrir va nurchilik harakatlarining paydo bo‘lish tarixi, ularga islom tashkilotlari va musulmon ulamolari tomonidan berilgan raddiyalar. O‘zbekistonda radikal oqimlarga qarshi kurashning yo‘nalishlari va huquqiy asoslari.

13- mavzu. O‘zbekistonda faoliyat yurituvchi diniy tashkilotlar. Xalqaro diniy tashkilotlar faoliyatining tarixi va ularning barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishdagi ahamiyati.

Sovet O‘zbekistonida dinga munosabatning asosiy jihatlari. O‘zbekiston musulmonlar idorasining tashkil etilish tarixi va ahamiyati. Xalqaro islom sivilizatsiyasi markazi va Imom Buxoriy xalqaro ilmiy tadqiqot markazi faoliyatining maqsadi va vazifalari. Diniy tashkilotlarning zamonaviy dunyoviy me’yorlarga moslashuvi va jamiyat barqarorligini ta’minlashdagi o‘rni. Dunyo mamlakatlari va O‘zbekiston konstitutsiyasida vijdon erkinligi huquqining mohiyati. O‘zbekistonda vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar haqidagi qonunning qabul qilinishi tarixi va uning ahamiyati. O‘zbekistonda faoliyat yurituvchi diniy konfessiyalarning tasnifi va confessional jarayonlarning asosiy yo‘nalishlari. Davlat va din munosabatlarini tartibga solishning tiplari. (Identifikatsion, separatsion va kooperatsion modellar).

Xalqaro diniy tashkilotlar faoliyatining yo‘nalishlari. Islom hamkorlik tashkiloti, islom konferensiyasi tashkiloti, fan, ta’lim va madaniyat bo‘yicha islom tashkiloti. Arab davlatlari ligasining maqsadi. Islomiy banklar faoliyatining yo‘nalishlari. O‘zbekistonning terrorizmga qarshi kurash tajribasi. O‘zbekistonda «Jaholatga qarshi ma’rifat» g‘oyasining diniy terrorizmga qarshi kurashdagi ahamiyati. Xalqaro tashkilotlarning terrorizmga qarshi kurashining barqaror taraqqiyotni ta’minlashdagi roli.

14- mavzu. Insonning huquq va erkinliklari.

“Inson”, “fuqaro”, “shaxs”, “individ”, “sub’ekt” tushunchalarining mazmun mohiyati, ularning qonuniylik holati bilan chambarchas bog‘liqligi. Shaxsning huquqiy maqomi tushunchasi: tarkibi va turlari. Fuqaroning maqomi, uning davlat bilan huquqiy aloqasi. Inson huquqlarining umumiy tavsifi va mazmuni. Shaxsiy huquq va erkinliklarning mazmuni va mohiyati. Siyosiy huquqlarning tarkibi, tushunchasi va turlari. Ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy huquqlarning tushunchasi, tarkibi, turlari. Ayol huquqlari va ularning rivojlanish tarixi. Ayollarga nisbatan diskriminatsiyaning har qanday shakllariga barham berish. Gender tengligini ta’minlash masalasi.

15-mavzu. Sog‘liqni saqlash tizimida inson huquqlari va erkinliklarining ta’minlanishi.

Sog‘liqni saqlash huquqining asoslari. Sog‘liqni saqlash huquqi va boshqa inson huquqlarining o‘zaro bog‘liqligi. Sog‘liqni saqlash huquqini kamsitilishiga yo‘l qo‘ymaslik tamoyili. Sog‘liqni saqlash huquqining xalqaro va milliy huquqiy me’yorlari.

Sogʻliqni saqlash huquqini ta'minlanishning asosiy tamoyillari: javobgarlik, tenglik va kamsitilmaslik, ishtirok etish. Sogʻliqni saqlash huquqining muhim tarkibiy qismlari.

Seminar mashgʻulotlar multimedia qurilmalari jihozlari bilan jihozlangan auditoriyalarda har bir akademik guruhga alohida oʻtiladi. Mashgʻulotlarda faol va interfaol usullar, grafik organayzerlar qoʻllaniladi. Tarqatma materiallar va axborotlar multimedia qurilmalari yordamida uzatiladi.

V. Fanni/Modulni oʻqitish davomida egallanadigan kompetensiyalar va amaliy koʻnikmalar. (mavjud emas)

VI. Mustaqil taʼlim va mustaqil ishlar

Mustaqil taʼlim uchun tavsiya etiladigan topshiriqlar:

1. “Sharq mutafakkirlarining islom dinning inson kamolotiga taʼsiri haqidagi goʻyalari” mavzusida esse tayyorlash.
2. Gʻazzoliyning Tavba asari asosida “Din va axloq” mavzusida esse tayyorlash.
3. “Din va hurfiylik “mavzuksida prezentatsiya tayyorlash (Berdyayevning diniy hurfiylik haqidagi gʻoyalari Gʻazzoliy gʻoyalari bilan qiyoslash).
4. Islomda inson huquqlari himoyasi, ijtimoiy tenglik, adolat va tolerantlik mavzusida krossvord tayyorlash.
5. Oʻzbekistonda konfessiyalararo diniy bagʻrikenglikning tarixiy tajribasi mavzusida test tayyorlash.
6. Imom Buxoriyning “Al-Adab al-mufrad” asarini konspektlashtirish va esse tayyorlash.
7. Abu Homid Gʻazzoliyning “Mukoshafatul qulub” asari boʻyicha esse tayyorlash.
8. Abdurauf Fitratning “Muxtasar islom tarixi” risolasi boʻyicha krossvord tayyorlash.
9. Abdulla Avloniyning komil inson haqidagi qarashlari mavzusida esse tayyorlash.
10. Islomda inson huquq va erkinliklarini taʼminlanishining oʻziga xos jihatlari mavzusida 10 ta kazu savol tayyorlash.
11. Lev Tolstoyning “Iqronoma” asaridagi diniy eʼtiqodlarni tahlil etish.
12. Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusufning “Baxtiyor oila” asarida islom qadriyatlarining talqini mavzusida taqdimot tayyorlash.
13. Islom huquqshunosligida oila, nikoh, taloq, idda, ziyor tushunchalarini taʼriflash va taqdimot tayyorlash.
14. Jamiyat hayotida duiyoviylik va diniylik mutanosibliqi mavzusida 10 ta kazu savol tayyorlash.
15. Qohira deklaratsiyasi tarixi va mazmuni borasida tahliliy maqola tayyorlash.
16. “Imom Buxoriy va Imom Termiziyning hadis ilmiga qoʻshgan hissalarini qiyosiy tahlili” mavzusida prezentatsiya tayyorlash.
17. Mustaqillik yillarida Qurʼonning oʻzbek tiliga tarjima qilinishi va tafsirlari haqida taqdimot tayyorlash.
18. Islomda inson huquqlari himoyasi, ijtimoiy tenglik, adolat va tolerantlik mavzusida krossvord tayyorlash.
19. Talabalar bilan Oʻzbekistondagi diniy tashkilotlarga borish (viloyatlar doirasida masjid, madrasa, maʼhad, cherkov, sinagoga va boshqalar)

20. Talabalar bilan diniy savodxonlik bo'yicha suhbatlar, zakovat o'yinlari va boshqa ma'rifiy tadbirlar tashkil etish.

Tavsiya etilayotgan mustaqil ishlarning shakllari:

Fan bo'yicha tavsiya etilayotgan mustaqil ishlar modul tizimida turli xil shaklda amalga oshiriladi:

- berilgan mavzu bo'yicha axborot (referat) tayyorlash;
- fanning bo'limlari yoki mavzulari ustida maxsus yoki ilmiy adabiyotlar (monografiyalar, maqolalar) bo'yicha ishlash va ma'ruzalar qilish;
- vaziyatli va muammolarga yo'naltirilgan vaziyatli masalalar yechish;
- krossvordlar tuzish va yechish;
- mavzu yuzasidan tahliliy ma'lumot (esse) tayyorlash;
- badiiy-ijodiy ishni bajarish;
- aniq mavzu bo'yicha tahliliy taqdimot (prezentatsiya) tayyorlash;
- berilgan masalaga aniq yechim topish va uni tahlil etish;
- berilgan muammoni keng tahlil qilish, unga ta'rif va xulosalarni berish;
- berilgan mavzuni chuqur o'rganish va yuqori darajada tahlil qilish;
- ilmiy maqola, tezislar va ma'ruza tayyorlash; amaliy mazmundagi nostandart masalalarni yechish va ijodiy ishlash.

Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlarni tashkil etish bo'yicha umumiy ko'rsatma va tavsiyalar:

Fan bo'yicha mustaqil ish auditoriya va auditoriyadan tashqari o'tkaziladi.

Talaba mustaqil ishni tashkil etishda quyidagi shakllardan foydalaniladi:

- o'tilgan mavzuni chuqur o'rganishlari uchun darslik, o'quv materiallari bilan faol ishlash;
- ma'ruza, amaliy mashg'ulotlar va imtihonlarga oldindan tayyorgarlik ko'rish;
- fan (modul)lar bo'yicha mustaqil ta'lim topshiriqlarini belgilangan muddatlarda taqdim etish;
- mustaqil ta'limni topshirish muddati o'tgach vazifalar qabul qilinmasligini, mustaqil ta'lim topshiriqlarini bajarishda plagiat (ko'chirmakashlik)ga yo'l qo'ymasligi doimo yodda tutish;
- kichik guruhlarda hamkorlikdagi mustaqil ta'lim topshiriqlarini bajarishda jamoaning umumiy maqsadiga mos harakat qilish, o'ziga yuklatilgan vazifalarni o'z vaqtida bajarish.

VII. Fanni/Modulni o'qitishda qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari va metodlari

3.

- Interfaol o'yinlar;
- Seminar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar);
- Guruhlarda ishlash;
- Taqdimotlarni kiritish;
- Individual loyihalar;
- Jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar;

	• Keys texnologiya, muammoga asoslangan ta'lim (PBL, CBL, POL).
4.	VIII. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va nazorat uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, nazorat turlari bo'yicha yozma, og'zaki, test topshiriqlarini muvaffaqiyatli topshirish.
5.	IX. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar, hamda axborot manbalari ro'yxati 9.1. Asosiy adabiyotlar ro'yxati: 1. Jalilov B. Dinshunoslik. O'quv qo'llanma. – Toshkent: Noshir, 2019. 148 b. 2. Kamilov D. Dinshunoslik. O'quv qo'llanma. – Toshkent: Lesson Press, 2021. –128 b. 3. Muratov D., Alimova M., Karimov J. Dinshunoslik, darslik. – Toshkent, Navro'z nashriyoti, 2019. – 264 b. 4. Raximdjano D., Ernazarov O. Dinshunoslikka kirish. O'quv qo'llanma. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2018. – 304 b. 5. Shermuxamedova N.A.Diniy fanatizm fenomeni/Inson falsafasi. – Darslik. – Toshkent: Innovasiya-Ziyo, 2021. – B. 314-499. 9.2. Qo'shimcha adabiyotlar ro'yxati: 1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent: O'zbekiston, 2022. – 416 b. 2. Mirziyoyev Sh.M. Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir. – Toshkent: O'zbekiston, 2019. 3. Mirziyoyev Sh.M. Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug', hayoti yorug' va kelajagi farovon. –Toshkent: O'zbekiston, 2019. 4. Narkulov Suxrob, Narkulov Dusmurat, Abilov O'rol, Atamuratova Feruza, Umarova Farida. Dinshunoslik. Darslik. – Toshkent: TTA, 2024. 5. Abu Xomid G'azzoliy Kimei saodat//Ikki dunyo saodatiga eltuvchi bilim. 6. Samarkand: Imom Buxoriy xalkaro markazi, 2019. 7. Rumi J. Yetti majlis. –Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019. 8. Rumi J. Masnaviy. 40 rivoyatga sharx. –Toshkent: Navruz, 2019. 9. Saifnazarov I., Sultonov T., Ilhomjonov L., Xalimmetova R. Dinshunoslik.o`quv qollanmasi. –Toshkent: TDIU, 2019. – 180 b. 10. Yassaviy Xoja Axmad Devoni xikmat. –Toshkent: Navro'z, 2018 11. Islomov Z., Haydarov I. Xristianlik: ibodatxona, ibodat va marosimlari. – Toshkent: Qaqnus nashriyoti, 2020. 12. Farfiyev B. O'zbekiston ijtimoiy taraqqiyotida islom ratsionalizm omili.– Toshkent: O'FMJ nashriyoti, 2019. 9.3. Internet saytlari:

	1. www.ziyonet.uz 2. www.edu.uz. 3. www.google.uz. 4. www.gov.uz.
6.	Fanning o'quv dasturi Toshkent davlat tibbiyot universitetining 09.08.2025 yildagi 167-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan. O'quv-uslubiy departament boshlig'i F.X. Azizova 1-Davolash fakulteti dekani I.O.Otajonov 2-Davolash fakulteti dekani A.A.Irnazarov Menejment, tibbiy biologiya, biotibbiyot muhandisligi va oliy ma'lumotli hamshira fakulteti dekani Q.E.Shomurodov Tibbiy profilaktika va jamoat salomatligi fakulteti dekani F.I.Salomova
	Tuzuvchilar: S.D. Narqulov TDTU Ijtimoiy fanlar kafedrası mudiri, falsafa fanlari doktori, professor. D.T.Narqulov TDTU Ijtimoiy fanlar kafedrası professori, falsafa fanlari doktori. F.S. Atamuratova TDTU Ijtimoiy fanlar kafedrası dotsenti, falsafa fanlari nomzodi.
	Taqrizchilar: Ichki taqrizchi U.M. Abilov TDTU Ijtimoiy fanlar kafedrası professori, falsafa fanlari doktori. Tashqi taqrizchi Sh.O.Madaeva O'zMU Ijtimoiy fanlar fakulteti "Falsafa tarixi va mantiq" kafedrası mudiri, falsafa fanlari doktori, professor.

